

ZAKON O PRAVNOM PREPOZNAVANJU RODNOG IDENTITETA NA OSNOVU SAMOODREĐENJA

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

Ovim zakonom uređuje se pravno prepoznavanje rodnog identiteta na osnovu samoodređenja kroz oznaku pola, način ostvarivanja tog prava, uspostavljanje i vođenje evidencije crnogorskih državljana kojima je izvršena promjena oznake pola, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i druga pitanja u vezi sa pravima i obavezama lica na koja se ovaj zakon odnosi.

Načela

Član 2

Svako ima pravo na dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti, pravo na privatni život i slobodno izražavanje i priznanje rodnog identiteta zasnovanog na samoodređenju.

Zabrana diskriminacije

Član 3

Zabranjen je svaki oblik diskriminacije, neposredne ili posredne, na osnovu rodnog identiteta.

Značenje izraza

Član 4

Izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeća značenja:

- 1) **rod** označava društveno uspostavljene uloge, položaje i statute u javnom i privatnom životu, a iz kojih usljed društvenih, kulturnih i istorijskih razlika proističe diskriminacija zasnovana na biološkoj pripadnosti određenom polu;
- 2) **rodni identitet** označava unutrašnji i lični doživljaj lica na koji ono shvata svoj rod i koji može, ali ne mora da se poklapa sa polom pripisanim po rođenju, uključujući tu i lični doživljaj sopstvenog tijela, kao i druge načine rodnog izražavanja, kao što su odjevanje, način govora, gestikulacija i slično;
- 3) **samoodređenje** je pravo svake osobe da samostalno odlučuje u pogledu svog rodnog identiteta bez ograničenja;
- 4) **lice** i **svako** označavaju državljanina Crne Gore;
- 5) **evidencija lica kojima je izvršena oznaka promjene pola** jeste zbirka podataka o ličnosti koju vodi organ državne uprave nadležan za unutrašnje poslove (u daljem tekstu: Ministarstvo).

Upotreba rodno osjetljivog jezika

Član 5

Izrazi koji se u ovom zakonu koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

II. PRAVO NA PRAVNO PREPOZNAVANJE RODNOG IDENTITETA

Pravo na promjenu oznake pola, ličnog imena i jedinstvenog matičnog broja

Član 6

Crnogorski državljanin ima pravo da promijeni oznaku pola, lično ime i jedinstveni matični broj u matičnim i drugim registrima i ličnim dokumentima.

Ovo pravo ima i dijete starije od 15 godina uz saglasnost roditelja koji zajednički i sporazumno vrše roditeljsko pravo, odnosno roditelja koji samostalno vrši roditeljsko pravo i uz saglasnost drugog roditelja ili organa starateljstva.

Promjena oznake pola

Član 7

Svako lice ima pravo da podnese zahtjev za promjenu oznake pola u matičnom registru rođenih, pod uslovom da se nalazi u slobodnom bračnom stanju.

Uz zahtjev za promjenu oznake pola u matičnim registrima, lice je dužno dostaviti dokaz o slobodnom bračnom stanju.

Zahtjev za promjenu oznake pola kada je u pitanju dijete starije od 15 godina mogu podnijeti roditelji koji zajednički i sporazumno vrše roditeljsko pravo, odnosno roditelj koji samostalno vrši roditeljsko pravo uz saglasnost drugog roditelja ili organa starateljstva, kao i roditelj kojem je roditeljsko pravo produženo i nakon punoljetstva djeteta.

O zahtjevu iz stava 1 ovog člana Ministarstvo odlučuje rješenjem u roku od dvadeset dana od dana podnošenja zahtjeva.

Protiv rješenja iz stava 3 ovog člana podnosilac zahtjeva može izjaviti žalbu Ministarstvu.

Protiv rješenja donešenog po žalbi iz stava 5 ovog člana može se pokrenuti upravni spor.

Prilikom donošenja odluke o zahtjevu za promjenu oznake pola u matičnom registru rođenih, zabranjeno je tražiti da lice koje je podnijelo zahtjev obavlja medicinske preglede ili pruža dokaze o obavljenim medicinskim pregledima i intervencijama.

Prilikom izdavanja novog izvoda iz matičnog registra rođenih zabranjeno je stavljati naznaku da je izvršena promjena oznaka pola u matičnom registru rođenih. U postupku odlučivanja o zahtjevu za promjenu oznake pola shodno se primjenjuju odredbe Zakona o matičnim registrima, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Promjena jedinstvenog matičnog broja lica

Član 8

Licu kojem je promijenjena oznaka pola, Ministarstvo će rješenjem poništiti već određeni jedinstveni matični broj (u daljem tekstu: matični broj) i odrediti novi, u skladu sa zakonom kojim je propisano određivanje i korišćenje matičnog broja.

Ograničenje promjene oznake pola

Član 9

Promjena oznake pola neće se dozvoliti licu koje je pravosnažno osuđeno za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, do izvršenja kazne ili dok traju pravne posljedice osude.

U slučaju da lice protiv koga teče sudski postupak za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti podnese zahtjev za promjenu oznake pola, Ministarstvo je dužno da u roku od tri dana od dana donošenja rješenja o promjeni oznake pola o tome obavijesti nadležni sud.

Organ iz stava 2 ovog člana dužan je da u postupku odlučivanja po zahtjevu za promjenu oznake pola po službenoj dužnosti pribavi podatke iz kaznene evidencije i podatke o sudskom postupku iz stava 2 ovog člana.

Lice kojem je promijenjena oznaka pola, ne može podnijeti novi zahtjev za promjenu oznake pola u matičnom registru prije isteka jedne godine od prethodno izvršenog upisa promjene oznake pola.

Evidencija lica kojima je izvršena promjena oznake pola u matičnom registru rođenim

Član 10

Evidenciju lica kojima je izvršena promjena oznake pola u matičnom registru rođenih (u daljem tekstu: evidencija), vodi Ministarstvo.

Podaci iz Evidencije o promjeni oznake pola u matičnom registru rođenih se mogu dati tužilaštvu radi vođenja krivičnog postupka za krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti; sudovima radi vođenja sudskih postupaka, a drugim licima i organima samo uz pisanu saglasnost lica na koje se podaci odnose.

Podaci iz evidencije, kao i dokumentacija na osnovu koje je izvršen upis u evidenciju čuva se trajno.

Način, oblik i sadržaj i vođenje evidencije bliže propisuje Ministarstvo.

Promjena imena

Član 11

Lice ima pravo da promijeni lično ime u skladu sa svojim rodnom identitetom.

Zabranjeno je da organ koji odlučuje o promjeni ličnog imena uslovljava lice koje mijenja ime obavezom da uzme rodno neutralno ime.

U postupku odlučivanja o zahtjevu za promjenu ličnog imena shodno se primjenjuju odredbe Zakona o ličnom imenu, osim ako ovim zakonom nije drugakčije određeno.

Promjena oznake pola u drugim ličnim dokumentima

Član 12

Licu koje je promijenilo oznaku pola, lično ime i matični broj, u skladu sa odredbama iz čl. 8, 9 i 12 ovog zakona, promjene oznake pola, ličnog imena i matičnog broja u ličnim dokumentima sprovodi se u skladu sa propisima koji regulišu izdavanje ličnih isprava (lična karta, putna isprava, vozačka dozvola i dr.).

Lice iz stava 1 ovog člana ima pravo na promjenu oznake pola, ličnog imena i matičnog broja u radnoj knjižici, diplomi i drugim uvjerenjima o stečenom obrazovanju i stručnoj spremi, sertifikatima i drugi dokazima o dostignućima, ugovorima, vlasničkim listovima, platnim karticama i drugim dokumentima.

Nadležni organ, ustanova ili pravno lice dužno je izdati nova dokumenta u roku od 20 dana od dana prijema urednog zahtjeva.

Ukoliko lice zahtjeva izdavanje nove diplome ili drugih uvjerenja o stečenom obrazovanju i stručnoj spremi, odnosno drugih dokumenata, dužno je nadležnom organu, ustanovi ili pravnom licu vratiti originale isprava i dokumenata čija izmjena se traži, odnosno ista oglasiti nevažećim.

Lice iz stava 1 ovog člana dužno je vratiti originale isprava i dokumenata čija izmjena se traži, odnosno ista oglasiti nevažećim, shodno stavu 4 ovog člana, ne kasnije od 15 dana od dana izdavanja novog dokumenta.

Lice iz stava 1 ovog člana snosi odgovarajuće troškove izdavanja novih dokumenata.

Pravo na zaštitu podataka o ličnosti

Član 13

Podaci o ličnosti koji se odnose na postupak pravnog prepoznavanja rodnog identiteta i lice kao subjekt tog postupka predstavljaju posebnu kategoriju ličnih podataka.

Podaci iz stava 1. ovog člana mogu se obrađivati samo u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Pravo na penzijsko i invalidsko osiguranje

Član 14

Lice kome je promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima uslove za penziju ostvaruje po svom novostečenom polu, u skladu sa propisima koji regulišu penzijsko i invalidsko osiguranje.

Pravo na bračni i porodični život

Član 15

Lice kome je promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima ima pravo na brak i životno partnerstvo, a u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast.

Roditelj kome je promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima ima sva prava i obaveze prema djetetu, koje je imao prije utvrđivanja života u drukčijem rodnom identitetu.

Organi starateljstva i drugi državni organi dužni su da pruže svu potrebnu podršku porodici u kojoj roditelj ili dijete prolazi kroz postupak pravnog prepoznavanja

rodnog identiteta odnosno prilagođavanja života drukčijem rodnom identitetu, da bi porodica nastavila funkcionisati, uz poštovanje najboljeg interesa djeteta.

Sama činjenica promjene oznake pola kod roditelja ne smije negativno uticati na odluku nadležnog organa o vršenju roditeljskog prava i starateljstvu nad djetetom.

Imovinska i druga prava

Član 16

Lice kome je promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima zadržava sva stvarnopravna, obligacionopravna, nasljedna i druga imovinska prava; autorska prava, prava intelektualne svojine, kao i sva druga prava koja su vezana za ličnost, kao da promjene oznake pola u ličnim dokumentima nije bilo.

III. NADZOR

Član 17

Nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donijetih za sprovođenje ovog zakona vrši ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove.

IV. KAZNE NE ODREDBE

Član 18

Novčanom kaznom u iznosu od 200 eura do 2,000 eura kazniće se za prekršaj, fizičko lice, pravno lice, preduzetnik i odgovorno lice u pravnom licu, ako:

- 1) zahtjeva od lica koje je podnijelo zahtjev, da obavlja medicinske preglede ili pruža dokaze o obavljenim medicinskim pregledima i intervencijama; (član 7 stav 6)
- 2) u izvodu iz matične knjige rođenih stavi naznaku da je izvršena promjena oznake pola u matičnom registru rođenih; (član 7 stav 7)
- 3) otkrije podatke o ličnosti koji se odnose na postupak pravnog prepoznavanja rodnog identiteta (član 13. stav 1).

Član 19

Novčanom kaznom u iznosu od 1,000 eura do 2,000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, ako ne izda nova dokumenta u roku od 20 dana od dana prijema urednog zahtjeva. (član 12 stav 3).

Član 20

Novčanom kaznom u iznosu od 100 eura do 500 eura kazniće se za prekršaj fizičko lice, ako u propisanom roku nije nadležnom organu, ustanovi ili pravnom licu vratilo originale isprava i dokumenata čija izmjena se traži, odnosno ista oglasilo nevažećim (član 12 stav 5).

V. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 21

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

O B R A Z L O Ž E N J E

I. USTAVNI OSNOV ZA DONOŠENJE ZAKONA

Ustavni osnov za donošenje zakona sadržan je u članu 16 tačka 1 Ustava Crne Gore, kojim je propisano da se zakonom uređuje način ostvarivanja ljudskih prava i sloboda, kada je to neophodno za njihovo ostvarivanje.

II. RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Razlog za donošenje Zakona o pravnom prepoznavanju rodnog identiteta na osnovu samoodređenja je usaglašavanje zakonodavnog okvira sa Ustavom. Prepoznavanje rodnog identiteta u crnogorskom pravnom sistemu postoji samo deklarativno u vidu garancije zabrane diskriminacije po osnovu rodnog identiteta. Iz tog razloga, intencija ovog Zakona je da se regulišu i propišu prava kojima se garantuje dostojanstvo i sigurnost čovjeka, nepovredivost fizičkog i psihičkog integriteta, privatnosti i ličnih prava. Takođe, jedan od ključnih razloga donošenja ovog Zakona jeste pravna praznina u crnogorskom zakonodavstvu, odnosno nepostojanje relevantnog zakonodavstva u Crnoj Gori kojim se reguliše pitanje pravnog prepoznavanja rodnog identiteta.

Zakon nije ništa drugo već konkretizacija onog što su Ustavne garancije, propisane Ustavom Crne Gore. Svako ima pravo na dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti, pravo na privatni život i slobodno izražavanje i priznavanje rodnog identiteta. Ono što jeste smisao ovog zakona jeste da se te slobode i prava zasnivaju na samoodređenju, što smatramo da je od izuzetne važnosti. Jedan od tri ključna razloga zašto se donosi ovaj Zakon jeste upravo da se ojača sistem zaštite jednakosti i zabrane diskriminacije u Crnoj Gori, koji je nedostajao upravo u dijelu kada govorimo o jednakosti svih po osnovu rodnog identiteta i način na koji taj rodni identitet se može iskazati u punoj mjeri, a da se ne ograničava svakodnevni život, privatni život.

III. USAGLAŠENOST SA PRAVNOM TEKOVINOM EVROPSKE UNIJE I POTVRĐENIM MEĐUNARODNIM KONVENCIJAMA

Kada govorimo o usaglašenosti sa Evropskim zakonodavstvom, odnosno sa praksom Evropskog suda za ljudska prava, Crna Gora kao pravna država, odnosno država koja stremlji Evropskoj Uniji i koja je članica Savjeta Evrope, mora poštovati, ne samo ono što su dokumenta i propisi ovih institucija, dakle Evropske unije i organizacija Evropske unije i Savjeta Evrope, već i u skladu sa članom 9 Ustava Crne Gore i prakse Evropskog suda za ljudska prava. Ove prakse predstavljaju sastavni dio crnogorskog zakonodavstva i imaju primat u odnosu na nacionalno zakonodavstvo u slučaju kada imamo sukob ili neuskладjenost našeg zakonodavstva sa međunarodnim propisima koji su ratifikovani i potpisani od strane Crne Gore, i posebno prakse Evropskog Suda za ljudska prava. Nije dovoljno da Crna Gora primjenjuje Evropsku konvenciju u njenom izvornom obliku, već da je primjenjuje prije svega u onom obliku koji je razvijen kroz praksu Evropskog suda za ljudska prava, koja podrazumijeva da fizički i psihički integritet ne smije biti ugrožen licima drugačijeg rodnog identiteta. U tom kontekstu Crna Gora ima obavezu da donese pravne propise kojima će se jasno i precizno definisati i isključiti mogućnost da bilo koji građanin i građanka Crne Gore bude ograničen u svojim pravima zbog nedostatka propisa kojim se to reguliše.

IV. OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA

Članom 1 Nacrta zakona uređuje se pravno prepoznavanje rodnog identiteta na osnovu samodređenja kroz oznaku pola, način ostvarivanja tog prava, uspostavljanje i vođenje evidencije crnogorskih državljana kojima je izvršena promjena oznake pola, nadzor nad sprovođenjem ovog zakona, kao i druga pitanja u vezi sa pravima i obavezama lica na koja se ovaj zakon odnosi.

Član 2 propisuje da svako ima pravo na dostojanstvo i slobodan razvoj ličnosti, pravo na privatan život i slobodno izražavanje i priznanje rodnog identiteta zasnovanog na samoodređenju, odnosno poštovanje univerzalnih ljudskih prava.

Članom 3 propisuje se zabrana svakh oblika diskriminacije, neposredne ili posredne, na osnovu rodnog identiteta.

Članom 4 dato je značenje pojedinih izraza radi lakšeg razumijevanja Zakona.

Članom 5 propisuje se upotreba rodno osjetljivog jezika odnosno propisuje da izrazi koji se u ovom zakonu koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Članom 6 utvrđuje se pravo na promjenu oznake pola, ličnog imena i jedinstvenog matičnog broja u matičnim i drugim registrima i ličnim dokumentima. Takođe, ovo ima i dijete starije od 15 godina uz saglasnost roditelja koji zajednički i sporazumno vrše roditeljsko pravo, odnosno roditelja koji samostalno vrši roditeljsko pravo i uz saglasnost drugog roditelja ili organa starateljstva.

Članom 7 propisuje se da svako lice ima pravo da podnese zahtjev za promjenu oznake pola u matičnom registru rođenih, pod uslovom da se nalazi u slobodnom bračnom stanju. Uz zahtjev za promjenu oznake pola u matičnim registrima, lice je dužno dostaviti dokaz o slobodnom bračnom stanju. Zahtjev za promjenu oznake pola kada je u pitanju dijete starije od 15 godina mogu podnijeti roditelji koji zajednički i sporazumno vrše roditeljsko pravo, odnosno roditelj koji samostalno vrši roditeljsko pravo uz saglasnost drugog roditelja ili organa starateljstva, kao i roditelj kojem je roditeljsko pravo produženo i nakon punoljetstva djeteta.

Ministarstvo o zahtjevu iz stava 1 ovog člana odlučuje rješenjem u roku od dvadeset dana od dana podnošenja zahtjeva. Podnosilac zahtjeva može izjaviti žalbu Ministarstvu protiv rješenja iz stava 3 ovog člana. Zabranjeno je tražiti da lice koje je podnijelo zahtjev obavlja medicinske preglede ili pruža dokaze o obavljenim medicinskim pregledima i intervencijama. Zabranjeno je stavljati naznaku da je izvršena promjena oznaka pola u matičnom registru rođenih, prilikom izdavanja novog izvoda. U postupku odlučivanja o zahtjevu za promjenu oznake pola shodno se primjenjuju odredbe Zakona o matičnim registrima, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Članom 8 je utvrđeno da lice kojem je promijenja oznaka pola, dobija novi jedinstveni matični broj a stri mu se poništava.

Članom 9 propisuju slučajeve kada se licu ne može dozvoliti promjena oznake pola. Ograničenja važe u slučaju kada je lice pravosnažno osuđeno za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, do izvršenja kazne ili dok traju pravne posljedice osude.

U slučaju da lice protiv koga teče sudski postupak za krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti podnese zahtjev za promjenu oznake pola, Ministarstvo je dužno da u roku od tri dana od dana donošenja rješenja o promjeni oznake pola o tome obavijesti nadležni sud.

Lice kojem je promijenjena oznaka pola, ne može podnijeti novi zahtjev za promjenu oznake pola u matičnom registru prije isteka jedne godine od prethodno izvršenog upisa promjene oznake pola.

Član 10 se odnosi na vođenje evidencije od strane organa nadležnog za unutrašnje poslove. Takođe, ovim članom propisuje se da se podaci iz evidencije mogu dati tužilaštvu radi vođenja krivičnog postupka za krivična djela za koja se goni po službenoj dužnosti; sudovima radi vođenja sudskih postupaka, a drugim licima i organima samo uz pisanu saglasnost lica na koje se podaci odnose. Podaci iz evidencije, kao i dokumentacija na osnovu koje je izvršen upis u evidenciju čuva se trajno.

Član 11 odnosi se na pravo promjene ličnog imena u skladu sa svojim rodnom identitetom. Istim članom zabranjuje se da organ koji odlučuje o promjeni ličnog imena uslovljava lice koje mijenja ime obavezom da uzme rodno neutralno ime.

Član 12 propisuje mogućnost promjene oznake pola i u drugim ličnim dokumentima.

Član 13 odnosi se na pravo na zaštitu podataka o ličnosti. Istim članom je propisano da se podaci mogu obrađivati samo u skladu sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, osim ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Članom 14 propisuje se da lice kome promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima, ostvaruje pravo na penziju po svom novostečenom polu, u skladu sa propisima koji regulišu penzijsko i invalidsko osiguranje.

Članom 15 propisuje se da Lice kome je promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima ima pravo na brak i životno partnerstvo, a u skladu sa propisima koji regulišu ovu oblast.

Istim članom propisuje se da, roditelj kome je promijenjena oznaka pola u ličnim dokumentima ima sva prava i obaveze prema djetetu, koje je imao prije utvrđivanja života u drukčijem rodnom identitetu. Organi starateljstva i drugi državni organi dužni su da pruže svu potrebnu podršku porodici u kojoj roditelj ili dijete prolazi kroz postupak pravnog prepoznavanja rodnog identiteta odnosno prilagođavanja života drukčijem rodnom identitetu, da bi porodica nastavila funkcionisati, uz poštovanje najboljeg interesa djeteta. Promjena oznake pola kod roditelja ne smije negativno uticati na odluku nadležnog organa o vršenju roditeljskog prava i starateljstvu nad djetetom.

Član 16 se odnosi na imovinska i druga prava. U slučaju promjene oznake pola u ličnim dokumentima, lice zadržava sva stvarnopravna, obligacionopravna, nasledna i druga imovinska prava; autorska prava, prava intelektualne svojine, kao i sva druga prava koja su vezana za ličnost, kao da promjene oznake pola u ličnim dokumentima nije ni bilo.

Članom 17 se utvrđuje da nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donijetih za sprovođenje ovog zakona vrši ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove.

Članovi 18, 19 i 20 se odnose na kaznene odredbe, odnosno prekršaje kojima su propisane novčane kazne.

Članom 21 je utvrđeno da ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

V. PROCJENA FINANSIJSKIH SREDSTAVA ZA SPROVOĐENJE ZAKONA

Za sprovođenje ovog zakona nijesu potrebna posebna finansijska sredstva u Budžetu Crne Gore.